

Stát jako zdroj i řešení sociálních nerovností

SOC172 – Sociologie stratifikace a nerovnosti

Tomáš Doseděl
dosedel@fss.muni.cz

Rozvojová teorie

- Různé státy na různém stupni vývoje
- Cílem je pomoci těm rozvojovým (developing) aby dosáhly stejného rozvoje (development) jako ty rozvinuté (developed)
- (Dřívější terminologie: 1., 2., 3. svět)
- Alternativně Centrum vs. periférie (Wallerstein)

Jenže jak se měří míra rozvinutosti?

Historický vývoj

- 1850s: kolonialismus
- 1870s: opozdilci
- 1940s: rozvojová ekonomie
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- 1980s: neoliberalismus
- 1990s: postdevelopment

Historický vývoj

- 1850s: kolonialismus
 - V zájmu kolonizačních velmocí je budování infrastruktury, rozvoj zdravotnictví, školství
- 1870s: opozdilci
- 1940s: rozvojová ekonomie
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- ...

Historický vývoj

- 1850s: kolonialismus
- 1870s: opozdilci
 - Budování průmyslu, dohánění zbytku světa
- 1940s: rozvojová ekonomie
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- ...

Historický vývoj

- 1850s: kolonialismus
- 1870s: opozdilci
- 1940s: rozvojová ekonomie
 - Blížící se konec kolonialismu, ekonomický růst
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- ...

Historický vývoj

- ...
- 1950s: modernizační teorie
 - Politická a sociální modernizace
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- 1980s: neoliberalismus
- 1990s: postdevelopment

Historický vývoj

- ...
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
 - Globalizace, globální dělba práce
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- 1980s: neoliberalismus
- 1990s: postdevelopment

Historický vývoj

- ...
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
 - Lidský rozkvět
- 1980s: lidský rozvoj
- 1980s: neoliberalismus
- 1990s: postdevelopment

Historický vývoj

- ...
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
 - Rozšíření možnosti voleb
- 1980s: neoliberalismus
- 1990s: postdevelopment

Historický vývoj

- ...
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- 1980s: neoliberalismus
 - Strukturální reformy, liberalizace, deregulace, privatizace
- 1990s: postdevelopment

Historický vývoj

- ...
- 1950s: modernizační teorie
- 1960s: teorie závislosti
- 1970s: alternativní rozvoj
- 1980s: lidský rozvoj
- 1980s: neoliberalismus
- 1990s: postdevelopment
 - Rozvoj jako katastrofa

Historický vývoj

- **1850s: kolonialismus**
- 1870s: opozdilci
- 1940s: rozvojová ekonomie
- **1950s: modernizační teorie**
- **1960s: teorie závislosti**
- 1970s: alternativní rozvoj
- **1980s: lidský rozvoj**
- 1980s: neoliberalismus
- 1990s: postdevelopment

Jak měřit kvalitu rozvoje

- Ekonomické ukazatele
 - Hrubý národní produkt na hlavu
 - Podíl lidí žijící v absolutní chudobě (stanovená částka)
 - Podíl lidí žijící v relativní chudobě (nemohou si dovolit „koš základních potřeb“)
 - Struktura průmyslu, obchodu

Který stát má nejvyšší HDP/os?

- Tipnete si?

Který stát má nejvyšší HDP/os?

- 1. Katar: 128 378 \$
- 2. Macao: 115 123 \$
- 3. Lucembursko: 103 662 \$
- 4. Singapur: 93 905 \$
- 5. Brunej: 78 836 \$

Který stát má nejvyšší HDP/os?

- 1. Katar: 128 378 \$
- 2. Macao: 115 123 \$
- 3. Lucembursko: 103 662 \$
- 4. Singapur: 93 905 \$
- 5. Brunej: 78 836 \$

- 39. Česko: 36 916
- 46. Slovensko: 32 110

Jak měřit kvalitu rozvoje

- Ekonomické ukazatele
- Ukazatele kvality života
 - Human Development Index (HDI)
 - Zdraví: naděje dožití
 - Vzdělání: míra (ne)gramotnosti, počet let školní docházky
 - Majetek: parita kupní síly

Který stát má nejvyšší HDI?

- Tipnete si?

Který stát má nejvyšší HDI?

- 1. Norsko: 0.944
- 2. Austrálie: 0.935
- 3. Švýcarsko: 0.930
- 4. Dánsko: 0.923
- 5. Nizozemsko: 0.922

Který stát má nejvyšší HDI?

- 1. Norsko: 0.944
- 2. Austrálie: 0.935
- 3. Švýcarsko: 0.930
- 4. Dánsko: 0.923
- 5. Nizozemsko: 0.922

- 28. Česko: 0.870
- 35. Slovensko: 0.844

Obrat ke člověku

- Do 1960s: důraz na ekonomický rozvoj
- Předpokládalo se, že lidská práva budou následovat, což se nepotvrdilo
- Od 1960s proto **obrat ke člověku**, důraz na zajištění lidských práv

Základní lidské potřeby

- Osobní spotřeba (potrava, oblečení, přístřeší)
- Základní služby (pitná voda, doprava, zdravotnictví, školství)
- Adekvátně placená práce pro všechny
- Participace na rozhodnutích apod.

Základní lidské potřeby

- Osobní spotřeba (potrava, oblečení, přístřeší)
- Základní služby (pitná voda, doprava, zdravotnictví, školství)
- Adekvátně placená práce pro všechny
- Participace na rozhodnutích apod.

Příklad kritiky: zajištění práce pro všechny vede k přezaměstnanosti a technologickému ustrnutí

Rozvojové cíle tisíciletí

- 1. Vymýtit extrémní chudobu a hlad
- 2. Zpřístupnit základní vzdělání všem
- 3. Prosazovat rovnost pohlaví
- 4. Snížit dětskou úmrtnost
- 5. Zlepšit zdraví matek
- 6. Bojovat proti nemocem
- 7. Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí
- 8. Vytvořit globální partnerství pro rozvoj

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

17 CÍLŮ PRO PŘEMĚNU NAŠEHO SVĚTA

1 KONEC CHUDOBY

2 KONEC HLADU

3 ZDRAVÍ A KVALITNÍ ŽIVOT

4 KVALITNÍ VZDĚLÁNÍ

5 ROVNOST MUŽŮ A ŽEN

6 PITNÁ VODA, KANALIZACE

7 DOSTUPNÉ A ČISTÉ ENERGIE

8 DŮSTOJNÁ PRÁCE A EKONOMICKÝ RŮST

9 PRŮMYSL, INOVACE A INFRASTRUKTURA

10 MĚNĚ NEROVNOSTÍ

11 UDRŽITELNÁ MĚSTA A OBCE

12 ODPOVĚDNÁ VÝROBA A SPOTŘEBA

13 KLIMATICKÁ OPATŘENÍ

14 ŽIVOT VE VODĚ

15 ŽIVOT NA SOUŠÍ

16 MÍR, SPRÁVEDLNOST A SILNÉ INSTITUCE

17 PARTNERSTVÍ KE SPLNĚNÍ CÍLŮ

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Předchůdce sociálního státu

- Soukromé spoření na důchod
- Zabezpečení prostřednictvím dětí
- „[Výminky](#)“
- Cechovní / odborové pojištění
- Soukromé nemocniční pokladny
- „Pod penzí“
- atd.

Vzestup sociálního státu

- Po 2. světové válce
- Stát jako garant blahobytu / životní úrovně
- Mýtus státu, který se o lidi postará

- Důchody pro lidi, kteří opustili trh práce
- Podpora v pracovní neschopnosti
- Podpora v nezaměstnanosti
- Zdravotnictví, školství

Pád sociálního státu

- Po ropných krizích v 1970s
- Rozpor mezi množstvím potřebných peněz a schopností / ochotou státu je vydat
- Welfare mix: kombinace státního a soukromého sociálního zabezpečení

Typologie sociálního státu

- Esping-Andersen
- Sociálně-demokratický sociální stát
 - Všichni přispívají podle výdělku
 - Všichni dostávají stejný příspěvek

Typologie sociálního státu

- Esping-Andersen
- Sociálně-demokratický sociální stát
 - Všichni přispívají podle výdělku
 - Všichni dostávají stejný příspěvek
- Liberální sociální stát
 - Dávky jsou omezeny na ty nejpotřebnější
 - Cílem je obnovit schopnost práce

Typologie sociálního státu

- Esping-Andersen
- Sociálně-demokratický sociální stát
 - Všichni přispívají podle výdělku
 - Všichni dostávají stejný příspěvek
- Liberální sociální stát
 - Dávky jsou omezeny na ty nejpotřebnější
 - Cílem je obnovit schopnost práce
- Korporativistický sociální stát
 - Odlišné skupiny mají odlišné příspěvky
 - Soukromé pojišťovací systémy
 - Stát „jistí záda“

Výzvy sociálního státu

- Je sociální stát udržitelný i do budoucna?
- Co mu může stát v cestě?

- Jaké změny nastanou při
 - Stárnutí populace
 - Nemocnosti populace
 - Proměnách trhu práce
- ?

Ukazatele kvality života

- HDP - hrubý domácí produkt
 - Veškeré hodnoty vygenerované v rámci státu
- HDI – human development index
 - Zdraví
 - Vzdělání
 - Blahobyt
- HPI
- SSI

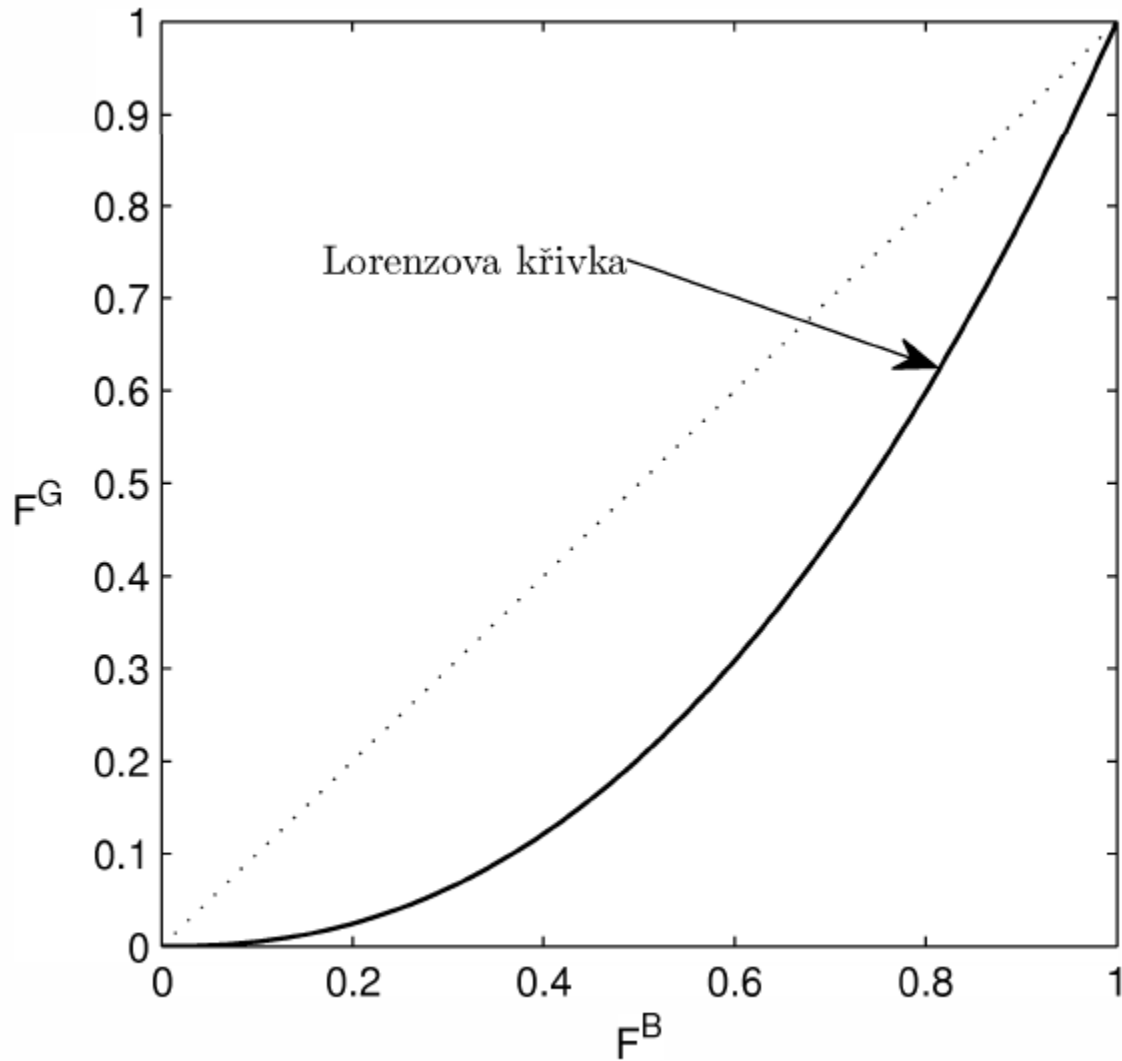
Ukazatele kvality života

- HDP
- HDI
- HPI – Happy Planet Index
 - Blahobyt a naděje dožití dělená ekologickou stopou
- SSI – Sustainable Society Index
 - 21 indikátorů v 8 kategoriích
 - 3 oblasti
 - Lidský blahobyt
 - Ekonomický blahobyt
 - Environmentální blahobyt

Ukazatele nerovností

- Průměrný příjem
- Mediánový příjem
- 1. a 9. příjmový decil
- Poměr 90/10
- Giniho koeficient $A / (A+B)$

Ukazatele nerovností

Ukazatele nerovností

